

Patron

2/2011 (22. ročník)

informace přátel drobných památek Jizerských hor

Povodní poškozená silnice pod zámek Frýdlant

OBSAH VYDÁNÍ PATRON 2/2011

Vycházka po stopách povodně	2	Za severní hranici II.	14
Kateřinky - nález tabulky	5	Pamětní deska Josefa Suchého	21
Dvakrát Cimrman, kde nikdy nebyl	6	Liberec - hraniční kámen 1735	22
Nový žulový kříž na Hraběticích	7	Smutná zpráva	22
Ještědské pomníčky	8	Tři plus jedna pověst ze severních svahů hor	24
Za tajemným Kittlem a tajemstvími lesa V Končinách	8	Společenská rubrika	27
Jak jsme opravovali Neumanna I.	11	Nová pamětní deska na Pohanských kamenech	28
Jak jsme opravovali Neumanna II.	12		

Vycházka po stopách povodně

Na malém nádraží v Minkovicích se nás v sobotu 7. května sešlo jedenáct.

Počasí bylo ideální a nálada, jak se později ukázalo, také. Vyrazili jsme proti proudu Smědé po jejím levém břehu směr Harta. Protože povodeň hodně narušila a změnila okolí řeky, museli jsme hodně improvizovat a chvílemi jít „cestou-necestou“. Nešlo to jinak, mnohé lávky jsou ještě stále stržené.

První zástavka byla u vodoznaku povodně 2002 na budově elektrárny ve Vísce. Kdepak ty „loňské vody jsou“! Srpnová povodeň 2010 bude mít svůj vodoznak nejméně o dva metry výše! Na řece bude také nový most, ten původní, který uplavál, zatím nahradil provizorní vojenský (foto č. 1).

Pokračovali jsme podél tratě a před tunelem odbočili k opravenému pomníku Karla Neumanna na Hartě. Krátké občerstvení a pokračování po turistickém chodníku podél tratě do Frýdlantu (foto č. 2, 3). Cestou jsme si vyfotili několik patníků Jiho-severní německé spojovací dráhy (SNVDB), kterou se kdysi přepravovalo uhlí z uhelných pánví na jih Evropy (foto č. 4).

Ve Frýdlantu jsme se vždy na chvílku zastavili na některých místech spojených s povodní, např. u železného mostu, který zvedl hladinu řeky Smědé tak, že bylo zaplavené centrum Frýdlantu, u vodoznaku povodně z roku 2002 (foto č. 5), dále to byly dvě nové lávky, Koblihův pomník, pramen Ledový mužík, „uplavaná“ lávka a silnice u tenisových kurtů (foto č. 6), a socha sv. Jana Nepomuc-

kého na mostě u bývalého pivovaru (foto č. 7). Také jsme ale neopomněli navštívit místní pivárnu, která nám „stála v cestě“.

Další trasa byla hodně náročná, zničenou cyklostezku jsme museli obejít po pastvinách (foto č. 8). Zastavili jsme se u mostu, který v roce 1958 zničila povodeň a nahradila ho lávka. Ta sice přežila povodeň v roce 2002, ale ta loňská už byla nad „její síly“ (foto č. 9). Nedaleko odtud je pomník sedmileté války (foto č. 10, 11). Je částečně poškozený (ulomený kříž) a tak zapracovala profesní deformace – už se řešilo, „co by se s tím dalo udělat“!

Pak jsme už celkem pohodlně pokračovali cestou povodňových hrůz, zničených zahrad, pěšinek a obydlí. Ještě jsme navštívili nově, provizorně postavený smírčí kříž na břehu řeky Smědě (foto č. 12), další (nepoškozený) smírčí kříž, zničená boží muka u cesty a sochu anděla v jednom ze dvorů.

Předposlední zastávkou byl povalený pomník Wenzela France Jägera, malíře Jizerských hor.

A tou úplně poslední zastávkou byla místní hospůdka, kde jsme v klidu a u piva zhodnotili právě skončenou vycházku.

Mně se líbila a moji „práci“, coby jejího patrona, ať zhodnotí účastníci.

Pro časopis Patron sepsal: Ruda Makel.

Foto: Günter Menzel

KATEŘINKY – NÁLEZ TABULKY

Poměrně často chodím do Kateřinek. Hlavně proto, že se tam snažím trochu uklidit u pomníčku „Dubský, Jelenecký“. Aleš Dubský byl členem naší rodiny (bližší informace v Patronu 2/2000/23). Byl jsem tam nedávno a zjistil jsem, že tam asi dost řádil vítr. Prastaré buky na stráni nad pomníčkem jsou vyvráceny i s kořeny a tím se stráž odkryla, a je vidět spoustu balvanů. Nedalo mi to a lezl jsem po stráni a kontroloval, co kdyby tam bylo něco zajímavého. No a našel jsem v roští tabulku, o které jsem neměl ani zdání, už velmi špatně čitelnou a poškozenou. Text, který se mi podařilo vyluštit, zněl:

.....gebaude zur
.....rrung Tuch Fabrique Franz
Ulbrich jun. in Reichenberg 1816

Protože jsem o tom nic nevěděl, nastalo pátrání, kde jinde než v liberecké knihovně. O tom co jsem vypátral jen stručně:

Kateřinky založila v roce 1609 Kateřina z Redernu. Údolím protéká Černá Nisa a její voda umožnila výstavbu mnoha továren. Jednou z nich byla i současná „Piánovka“. Původně na tomto místě stával mlýn, a to, od roku 1779. Prvním majitelem mlýna byl Hans Kaulfersch, mlýn asi moc nevynášel, měnil často majitele, až byl Josefem Göbelem v roce 1806 prodán libereckému podnikateli Franzi Ulbrichovi. Ten za několik let přebudoval mlýn na továrnu na sukno a až do roku 1831 byl jejím majitelem. V tomto roce převzala továrnu jeho dcera Rosalie Seidlová, rozená Ulbrichová. Ale v roce 1845 byla továrna dána do dražby a prodána Atonínu Trenklerovi. Tím skončilo podnikání rodiny Franze Ulbricha. Porozuměl jsem tomu tak, že tabulku tam nechal umístit jeho syn, Franz Ulbrich junior, při příležitosti 10ti let činnosti fabriky v roce 1816. Továrna se dochovala do dnešní doby, to je 200 let, žel dnešní dobu asi nepřežije. Je prázdná a čeká, co bude dál. Nejspíš to ale vyřeší bagr a buldozer. No a pak, že se už nic nenajde.

Pro časopis Patron sepsal a nafotil: Oldřich Sladkovský

Dvakrát Cimrman, kde nikdy nebyl

První zastavení

V sobotu 12. června 2010 byla v Tanvaldě odhalena socha Jára Cimrmana v mlze, na kině Jas, které se od tohoto dne jmenuje Kino Jas Jára Cimrmana (viz 3 fotografie).

Více z článku Tanvaldský zpravodaj číslo 7+8 / 2010: Ze široka a daleka přijížděli lidé, aby jako jedni z prvních viděli tu tajemnou sochu v životní velikosti Jára Cimrman v mlze, která se vypíná na balkóně tanvaldského kina. Autorem sochy je Petr Šuta. A už přichází ta chvíle, diváci upírají své zraky ke kinu, které je ostrělováno hledáčky fotoaparátů a kamer.

Půvabné písně sboru doplnily slavnostní proslovy starosty Tanvaldu P. Poláka a Z. Svěráka z balkónu kina. Považte, sochu Jára Cimrmana nemají ani v Praze. „Co v Praze zavrhováno, bude v Tanvaldu aplaudováno“, poopravuje pan Zdeněk Svěrák Cimrmanovo rčení. Odhalení sochy Jára Cimrman v mlze se ujímá pan Zdeněk Svěrák s podporou ostatních herců Václava Kotka, Bořivoje Pence, Miloně Čepelky a Petra Bruknera, kmotrem

sochy se stává starosta Tanvaldu Petr Polák. „Byl to ten slavný den, kdy k nám byl zaveden elektrický proud“, zpívají po odhalení všechny rozzářené tváře, které byly této slavnostní chvíli v Tanvaldě přítomny. Socha našeho velikána a nově i vítěze celonárodní ankety ČT 7 divů Česka je odhalena a kino od této chvíle už ponese jméno Kino Jas Járy Cimrmana.

Druhé zastavení

V Liberci, v ulici Krajinská 2/1110 - Cimrmanova deska: „S absolutní jistotou bylo prokázáno, že v této továrně Jára Cimrman zřejmě nikdy nepracoval“. V tom případě to i potvrzuje, že tady nikdy nebyl (viz. 2 fotografie).

Pro časopis Patron zaslal: Láďa Řezáč

Nový žulový kříž na Hraběticích

Na Hraběticích asi 150 m před Arnikou (myšleno po silnici od kapličky), naproti čp.34, je nový asi třímetrový žulový kříž. V patě kříže je umístěná pamětní tabulka, věnovaná památce všech obětí zločinného komunistického režimu (viz. foto č. 1 a 2).

Pro časopis Patron zaslal: Láďa Řezáč

Ještědské pomníčky

Bylo pár pěkných dnů a tak jsem se jedno odpoledne vypravil na kontrolu pomníčků na Ještědském hřebetu. Stoupal jsem po modré turistické značce, až jsem došel lesem k pomníčku lesníka Dvořáka. Je hned u hlavní silnice, ale nějak jsem ho na první moment neviděl. Tak jsem přeskočil příkop a našel jsem křížek na zemi, stál tam už dlouho a tak uhnul a spadl. Neměl jsem u sebe žádné nářadí, abych odmontoval tabulku a uschoval ji, než se postaví nový křížek (foto č. 1).

Pokračoval jsem pár stovek metrů po žluté turistické značce a potom jsem odbočil vpravo na Fénickou cestu. Byl tam na stromě, na křižovatce lesních cest, docela pěkný „Lichtnerův křížek“. Bohužel byl! I když byl původně umístěn dost vysoko, tak asi z traktoru při kácení stromů, na něj někdo dosáhnul (jinak si to neumím představit) a tak tam stojí prázdný strom. Je to škoda, byla to v této oblasti jediná památka (foto č. 2). Tak se nám ty pomníčky nějak ztrácejí.

*Pro časopis Patron zaslal:
Oldřich Sladkovský*

Za tajemným Kitem a tajemstvími lesa V Končinách

V sobotu 14. května 2011 se konal výlet za památkami Maršovic, Krásné a Končin. Toho dne se nás v Kokoníně sešlo 15 výletníků.

Úvodní úsek přes Maršovice převzal pan J. F. Švásta (obrázek č. 1), který si pro nás připravil zvláštní vydání Maršovického zpravodaje, v němž popisuje historii obce, jednotlivých stavení i památek. Cestou nám potom vyprávěl o historii jednotlivých domů, driket apod. Zastavili jsme se u zdejšího pomníku obětem 1. sv. války z roku 1928 a u nedalekého Jahnova pamětního kamene z roku 1930.

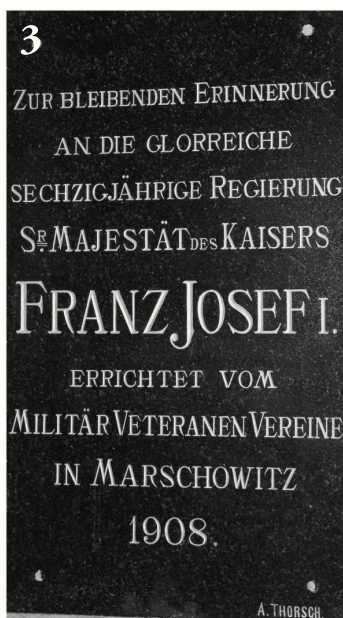
2

4

5

3

Z depozitáře pro nás pan Švásta připravil dvě drobné památky, které jinak nejsou k vidění. Jednak je to Kámen osvobození z roku 1938 (s nápisem ve tvaru srdce: ČSR – SRDCE NÁRODA – 20, a pozdějším nápisem: 19 5./5. 45 – PRAVDA VÍTĚZÍ!). Tento kámen stál před válkou na pozemku č.p. 6, po válce, když se vrátil z úschovy ve Skuhrově, na pozemku u č.p. 115 (zde zůstal betonový podstavec pomníku). Odtud byl na žádost tehdejšího majitele pozemku v devadesátých letech 20. století dán do depozitáře. Snad bude v blízké budoucnosti umístěn v parčíku u pomníku 1. sv. války (obrázek č. 2). Druhou vystavenou památkou byla žulová pamětní deska Císaře Františka Josefa I., kterou nechali v roce 1908 umístit na budovu školy (naproti kulturnímu domu a OÚ) členové spolku válečných veteránů Maršovic. Také tato památka odstraněná ze školy krátce po vzniku republiky bude zřejmě navracena a to na

původní místo, i když budova někdejší školy dnes slouží jinému účelu (obrázek č. 3).

V Maršovicích najdeme ještě dva kříže u hlavní silnice a rozcestník u odbočky do Krásné, ten stával do výstavby „měšťanského“ domu obchodníka Novotného na druhé straně nynější budovy, tedy vlevo blíž ke kříži.

V Krásné jsme si prohlédli novou sochu sv. Josefa od ak. sochaře P. Roztočila z Malé Skály slavnostně zde vysvěcenou o pouti 1. května 2011 (obrázek č. 4), poté jsme navštívili interiér kostela sv. Josefa (obrázek č. 5 – svaté schody), muzeum Kittelovska,

6

7

mnozí z nás zde zakoupili novou publikaci o Dr. Kittelovi a podívali jsme se též na staveniště „Burku“ (obrázek č. 6).

Další naše cesta vedla kolem bývalé české školy (s pomníkem bez desek) přes Čížkovice a Skuhrov k nedalekým rozvalinám býv. kontribučejského špýcharu, postaveného v roce 1832 na gruntu rychtáře Halamy z příkazu vrchnosti. Když v roce 1883 již nebylo stavby potřeba, byl prodán na stavební materiál za 1300 zlatých (obrázek č. 7). Pak jsme sestoupili

do lesa V Končinách, přešli bývalou hranici mezi panstvími Skály a Svijany, později a vlastně dodnes katastrální hranici mezi Mukařovem a Dalešicemi, svého času to byla také protektorátní hranice. Došli jsme k rozvalinám někdejší mukařovské lesovny, postavené v roce 1825. Roubené stavení v roce 1880 vyhořelo a již nebylo obnovené. Pak nás další kroky vedly k pozůstatkům starého mlýna (Habrův mlýn – U habrovny) postaveného někdy ve druhé polovině 17. století, ale již kolem roku 1710

zbořeného (obrázek č. 8), okolo někdejšího skokanského můstku jsme sestupovali podél Želečského potoka kolem dalších bývalých mlýnů (V mlýništích) do Zelců (osada Želeč). Zde jsme minuli rozvaliny bývalé Havelkovy brusírny vyhořelé v roce 1931 a kolem v roce 2007 zbouraného Patříčného mlýna z roku 1710, ze kterého je zachováno mlýnské kolo a vodní náhon. Následovala svačinka na Velké Patříčce, skále nad Jizerou. K té se váže pověst z dávné doby, kdy touto cestou jezdil na koni do farního kostela ve Bzí farář až z františkánského kláštera v Turnově. Při jednom z návratů ze Bzí se na tomto místě jeho kůň splašil, nebo snad jen klopýtl a už se oba řítili ze strmého srázu do Jizery. Pod skálou tehdy nevedla silnice a řeka dosahovala až pod skálu a proto se faráři nic nestalo. V turnovském klášteře byl potom dlouhá léta uchováván obraz s výjevem padajícího faráře i s koněm do Jizery. Další informace z této oblasti najdete na <http://kopanina.mistecko.cz/>.

Nakonec chci poděkovat za průvodcovství po Maršovcích a Čížkovicích panu J. F. Švástovi a také za doplnění informací z okolí Mukařova panu Šimovi.

Pro časopis Patron připravil: Michal Vrbata

Jak jsme opravovali Neumanna I. /15. dubna 2011/

Vzhledem k velikosti pomníku a povaze jeho poškození bylo jasné, že oprava se musí udělat na dvě etapy. A navíc v pracovní den, abychom mohli využít materiální i lidskou pomoc Lesů ČR, polesí Frýdlant.

Oslovil jsem několik lidí, i důchodců, ale nebylo jednoduché někoho sehnat. Měl jsem štěstí, pomoc mi velmi ochotně přislíbil Zdeněk Bláha, který si s sebou navíc vzal i přítele Františka Wildmanna a Pepík Kuna. Těmto třem patří poděkování, protože pro ně nebyl problém dojet zdaleka, i když nablízku bylo hned několik členů Patrona. Osobně chci ale

moc poděkovat Františku Wildmannovi, který nám, ač nečlen Patrona, moc pomohl. Tím čtvrtým jsem byl samozřejmě já, který jsem to všechno dal dohromady organizačně a také sehnal potřebné nářadí. Beton a dopravu v těžkém terénu zajistil Ing. Kučera, lesní správce.

Poprvé jsme se sešli na frýdlantském nádraží 15. dubna 2011. Na lesní správě jsme všechno potřebné naložili do terén-

ního auta a dojeli na místo, moje osobní auto by v náročném terénu nemělo šanci a tak muselo zůstat v lese nad tunelem.

I když bylo hodně chladno, počasí nám přálo (byl krásný sluneční den), a tak jsme podstavec pod pomník měli hotový krátce po poledni (viz. foto č. 01 – 04). Před odjezdem vlaku do Liberce jsme měli ještě čas prohlédnout místo, kde kdysi stála frýdlantská šibenice i pár pomníků na hřbitově.

Domluvit si další etapu opravy pomníku už nebyl problém, všichni jsme se moc těšili, až za dva týdny postavíme pomník na místo.

Ruda Makel'

Jak jsme opravovali Neumanna II. /29. dubna 2011/

Sraz na dokončení opravy Neumannova pomníčku byl v 9:00 hodin na nádraží ČD Frýdlant v Čechách. Přijíždím jako první a než stačím vylézt z auta přijíždí i hlavní organizátor opravy Neumannova pomníčku na Hartě – Ruda Makel'. Chvilu očekávání, kdo že to přijede vlakem – a již vystupují: Zdeněk Bláha, Josef Kuna a František Wildmann.

Jedeme na Lesní správu Frýdlant v Čechách, která nám velmi pomohla (materiálem i dopravou) při obnovení Neumannova pomníčku. Také dnes nám na místo dopravuje materiál a navíc nám zajistila i traktor, který nám zvedne hlavní kámen pomníčku. Nutno podotknout, že nám počasí víc než přálo – nádherný jarní den! Nejdříve ovšem je nutno vyvrtat otvory pro tabulku. Bohužel nenacházím žádnou zásuvku na okolních stromech – ještě že Ruda Makel dovezl agregát! Mezitím co se vrtají otvory je očištěn kamenný sokl i dosadací plocha hlavního kamene. Po upevnění tabulky s podložkou přichází slavnostní okamžik: usazení hlavního kamene s tabulkou na kamenný sokl. Ke slovu přichází traktor ovládaný panem Mauerem (kterému tímto děkujeme za ochotu a trpělivost). Kámen se zvedá a je usazen na přesně vymezené místo na soklu. Musím zmínit krátkou „kříži“ při práci: najednou jsme si nebyli jisti, jestli celý pomník byl otočen deskou k vodě nebo od vody!? Provedli jsme spárování kamenů, fotodokumentaci, úklid a jedeme na nádraží, kde se loučíme (viz foto č. 05 – 08).

Text a foto: Rudolf Makel, Herbert Endler

Za severní hranici II.

Od Siekierrczyna po Nowogrodziec

Další výlet plný nových poznatků začneme opět v Siekierrczyńské Vysočině, a to přímo ve stejnojmenném městečku Siekierrczyn, asi pět kilometrů západně od Lubaně. Středu města vévodí kostel sv. Antonína z Padovy. První zmínka o původním kostele pochází z roku 1346. Roku 1502 lubaňští měšťané opatřili svatostánek velkým oltářem a roku 1559 byla přistavěna věž, do které byly umístěny první zvony. Ty sloužily až do I. sv. války, kdy byly sejmuty a roztaveny pro válečné účely. Nové zvony byly instalovány až v roce 1924. K první velké přestavbě kostela došlo roku 1686, jak nám oznamuje nápis z vnitřní strany nad vchodem -,„AMM CSANNO 1686 CE“. Nynější podoba kostela pochází z let 1798-1800. V prostoru kolem kostela se nachází několik pomníků.

Roku 2001 věnovali občané Siekierrczyna pomníček k uctění památky spoluobčanů, umučených v sibiřských lágrech (obr. 1) a v zadní části bývalého hřbitova najdete na žulové, nahrubo opracované desce, pamětní desku se jmény farářů, sloužících ve zdejší farnosti v letech 1947-97. Při hlavní silnici na malém plácku mímám pomník, jehož pamětní deska z roku 2007 připomíná oběť polských vojáků padlých za vlast. U stejné silnice, na rozhraní obcí Siekierrczyn a sousední Zaręby je umístěn velký balvan na paměť 650. výročí obcí Siekierrczyn, Rudzica a Zaręba v roce 1996 (obr. 2).

Při této příležitosti byl Siekierrczynu udělen nový erb. Tvůrce erbu, heraldika Andrzeje Kulikowského a grafika Andrzeje Kocha, inspiroval obraz sv. Kateřiny Alexandrijské v kostele v nedaleké Rudzice. Kateřina Alexandrijská, jako patronka tkalců, je znázorněna s kolovrátkem, což symbolizuje obživu dávných obyvatel tohoto kraje. Nebyl opomenut ani symbol ryb. Staří osadníci, se též živilí rybolovem (obr. 3).

Část úlovků odváděli pro potřeby města Lubaně, pod jehož správu Siekierczyn dříve patřil. Nyní něco pro milovníky skrytých památek. Na západním okraji města leží v polích křemencový balvan s precizně vyrytým nápisem „Hohe 266 Mannöver 1928 Stand Hindenburg“ (obr. 4). V roce 1928 v těchto místech, tehdy 81 letý německý prezident, dohlížel na průběh vojenských manévřů. Balvan najdete asi 50 m vlevo od silnice do Rudzice. Pokud toto místo navštívíte jako já, když bylo pole plné dvoumetrové kukuřice, sledujte keř černého bezu, pod nímž balvan leží. Nyní se přesuneme do již zmíněné vsi Zaręba. První zmínka jak o vsi, tak katolického kostela Nanebevzetí Panny Marie, je datována do roku 1346 (obr. 5). Roku 1427 se krajem prohnala husitská vojska, což mělo zničující následky pro ves i pro svatyni. Roku 1429 je ve starých spisech uveden jako první majitel vsi Prokopius von Salza, který poničený kostel nechal roku 1431 opravit. Roku 1540 Zaręba přestupuje na stranu církevní reformy a kostel se stává protestantským. Do rukou katolíků se dostává až s koncem II. sv. války, kdy docházelo k novému přesídlování obyvatel. Jiný majitel, rytíř von Debschitz, roku 1634 kostel přebudovává a rozšiřuje. K posledním větším

stavebním opravám zde došlo v letech 1990-92 a následně byl kostel 19. 9. 1992 znovu vysvěcen legnickým farářem Tadeuszem Rybakem, jak zvěstuje pamětní deska zavěšená ve zdi kostela. Na stejné stěně je pamětní deska k 20. výročí uvedení Jana Pavla II. do papežského křesla. Výklenek hřbitovní zdi s plastikou Božského Srdce Páně, slouží jako kaplička pro modlitbu za zemřelé a v těchto místech pochované, bývalé obyvatele Zaręby (obr. 6). Nad horní částí kapličky jsou umístěny tabule ve tvaru trojúhelníků v polském a německém jazyce. V kostele se nacházel

náhrobní epitaf jednoho významného majitele panství Heinricha von Eberhardta, který zemřel ve svých 54. letech v roce 1610, na náhrobku byla též uvedena jeho oddanost Melchioru von Rödern, svobodnému Pánu ve Frýdlantě, Liberci a Zawidově. Do našich časů se však nezachoval, nejspíš vzal za své při některé z oprav kostela. Před kostelem dopadá stín okrasného jasanu na mohutnou, do zeleně trávníku položenou, náhrobní desku Pastora Karla Ludwiga Huberta (obr. 7). V Zarębě hlavní silnici opustíme u budovy lékárny, do jejíž zdi byla k 65. výročí konce II. sv. války vsazena pamětní deska hrdinného obránce Bolesława Horbacze. Za mostem přes říčku Siekierka se nám otvírá pohled na malebný park anglického stylu, přilehlý k místnímu zámku, který byl postaven pravděpodobně už v 16. století (obr. 8). Roku 1673, čtvrtou nedělí po Velikonočních, zámek zachvátil ničující požár. V polovině 19. století ho tehdejší majitelé přebudovali do dnešní podoby. K další zajímavé památce se přesuneme do odlehlé, lesy obklopené, osady Ponikowo. Údolíčkem protéká říčka Pstrużná (Pstrážna). Hned zkraye osady, nad potokem, je mohutný balvan, do nějž jsou vryta slova o vzniku osady (obr. 9).

Kolonie byla založena protestantskými uprchlíky z Čech na pozemcích tehdejšího majitele panství Kryštofa von Löben roku 1779. Podobného vzniku doznaly i některé další osady v okolí, jako např. Wesołówka nebo Pisarzów. Do kamene v Ponikově je vepsáno zhruba toto - „, 28. května 1779, současný vlastník Horní Zaręby, nacházel hluboké uspokojení v přítomnosti dvou spolubydlících, své na věčnost odešlé první manželky paní von Kiesenwetter a druhé ženy von Ponikau a také svých milovaných sester Amalie Charlotty Albertiny a Otylie Albertiny von Löben. Tento základní kámen je položen na paměť první usedlosti nové vísky, která ponese

jméno nezapomenutelné přítelkyně Karoliny Augusty von Ponikau (druhé ženy), „Augustenthal“ (Augustina dolina). Od roku 1948 se ujal název Ponikowo. Prvním osadníkem byl Jan Schuster. Z malebné osady Ponikowo se přes ruch okresního města Lubaň přeneseme přes obce Uniegoszcz a Radogoszcz do malé osady Łagów, kde v zatáčce silnice vyhlíží z trávy nenápadný pomníček, jenž nám oznamuje, že se nacházíme na slovanském hradišti z IX-XII století (obr. 10). Nyní však zpět k řece Kwise, jež tvořila hranici mezi Lužicí a Slezskem. Nedaleko odtud se po obou březích rozkládá obec Nawojów, na pravém břehu Slezský a na levém Lužický. Kostel Krista Krále stojí na místě původního, jenž tu stál již před rokem 1346. V zadní části kostela stojí ruiny panského sídla, jehož pískovcové ambity jsou zvenku bohatě zdobeny erby šlechtických rodů, v jejichž držení se ves v průběhu staletí nacházela (obr. 11). Roku 1547 propadl majetek Nawojów konfiskaci českého a uherského krále Ferdinanda I. Habsburského a o dva roky později roku 1549 ves získává Mikuláš von Tschirnhaus ze Ślawnikowic, jehož rod se zde udržel do roku 1591. Na honosnosti získal panský dvůr v letech

1570-71 za působení Kryštofa von Tschirnhaus, bratrance Mikuláše. Po roce 1591 byli majiteli dvora Gersdorfové, potom Warnsdorfové a po nich Nostitzové. V letech 1667-1756, měl dvůr ve svých državách rod von Hocke. Roku 1756 majetek koupil řád Magdalenek z Lubaně, jejichž práva přetrvala až do II. sv. války. Roku 1626 stavení postihl ničivý požár, který byl způsoben střelcem, jenž mířil na čápa. Nawojów se může také chlubit dvěma smírčími kříži. První je po levé straně silnice ve směru do Nowogrodce, poblíž hřbitova (obr. 12). Je do něho vyryt meč a stojí na místě kostela, který byl zničen roku 1945. Druhý kříž je na hledání trochu obtížnější.

Najdete ho asi 2 km západně od Nawojowa v lese, jenž nese jméno Klášterní, asi 300 m od železničního viaduktu, u lesní cesty zhruba 20 m nad levým břehem potoka Złoty Stok (obr. 13). Než vejdemo do města Nowogrodziec, spatříme po pravé straně milník polsko-saské pošty z roku 1725. Číslo 112, jímž je sloup opatřen, je nejvyšším zaznamenaným na saských milnících, což dokládá, že je nejvýchodněji postaveným (obr. 14). Iniciály AR označují saského krále Augusta -,„Augustus Rex“, znázorněna je i poštovní trubka a prastarým písmem jsou vyryty názvy nejbližších měst. Sloup byl podroben restaurátorským pracím u příležitosti vstupu Polska do Evropské unie 1. 5. 2004. Na okraji Nowogrodce, v části Ołdrzychów, stojí kostel sv. Mikuláše, jehož okolí se pyšní nejen zachovalými náhrobky, je zde umístěn prastarý čedičový balvan s patrnými odtokovými drážkami, obětní kámen (obr. 15). Nalezen byl roku 1835 na výšině západně od města, na hřbitov byl přemístěn v prosinci roku 1843. Už roku 1202 byla zmiňována nevelká ves pod názvem Neuenburg, jíž městská práva udělil kníže Jindřich Bradatý v roce 1233. Název se v průběhu staletí několikrát měnil. Roku 1271 Naumburg, roku 1318 Nuvimburg a po II.sv. válce Nowogród. Již roku 1316 jsou zmiňovány obranné hradby,

17

19

jimiž bylo město obehnáno (obr. 16). Zdi byly opatřeny dvěma branami, které se na noc zavíraly. V okolí se nacházejí bohatá ložiska kvalitního kaolínu, vhodného pro hrnčířské řemeslo. První hrnčířskou dílnu ve městě založil roku 1547 Jonas Anders, přistěhovalý z Bolesławce, do roku 1622 přibýly další takovéto dílny a roku 1689 byl v Nowogrodzci založen cech těchto řemeslníků. Rukou hrnčířského mistra Augusta Frankého přišla roku 1853 na svět opravdová chloubka tohoto cechu. Byl jím největší hrnec na světě, který pojal 3107,53 litrů. Na náměstí, asi jako v každém městě, stojí radnice (obr. 17). Ta první tu stála od roku 1656 a byla opatřena věží, která se 2. 4. 1742 náhle zřítila. Při neštěstí přišlo o život pět lidí. O stávající podobu se roku 1795 zasloužili zednický mistr Menzel z Bolesławce a tesař Anton Zugehör z Nowogrodzce. Plastika sv. Jana z Nepomuku před radnicí pochází z roku 1723 (obr. 18). Z náměstí jistě vašemu pohledu neujde tmavá věž. Na místě původního gotického kostela zde byla podle projektu Johanna Georga Rudolfa z Opole,

18

v letech 1788-93 zbudována nová svatyně, zasvěcená sv. Petru a Pavlu. Věž však byla o devadesát let později rozebrána a v letech 1879-80 nahrazena podle projektanta Schillera z Bolesławce novou nebarokní, jak ji známe dnes. O rok později proběhla modernizace loďe. V zadní části za kostelem můžete spatřit ruiny starého kláštera, jehož zdi byly součástí městského opevnění (obr. 19). Již roku 1217 přivádí sv. Jadwiga pět sester řádu sv. Máří Magdaleny, pro založení svého kláštera s přilehlým kostelem. Řádové sestry - „Magdalenky“ se staraly nejen o duchovní rozvoj obyvatel, ale i o rozvoj města, ve kterém žili. Jejich zásluhou bylo roku 1500 zavedení prvního vodovodu do

kláštera i města. Hlavní iniciátorkou díla byla převorkyně Magdalena von Haugwitz. Nejchudším bylo dovoleno čerpat vodu zdarma. Roku 1769 byla v sousedství postavena budova katolické školy, dnes fary, jejíž portál zdobí plastika sv. Josefa Dělníka s postraními kartušeми nesoucími nápisy v latině. Při ničivém požáru města 8. 8. 1717 lehla popelem i stará budova kláštera. Z popela však znovu povstala a v průběhu let stavba čelila několika úpravám, např. roku 1780 zároveň s kostelem a roku 1897 byla zcela přebudována na seminář výuky. Roku 1945 byl klášter zničen. Město bylo postiženo několika morovými ranami, např. roku 1527 mor zahubil téměř všechno obyvatelstvo města, kromě tří manželských párů a několika lidí žijících v klášteře. Tyto hrozivé události nám připomíná morový sloup z roku 1694, z jehož dřívku shlíží plastika sv. Trojice (obr. 20). Na jižním okraji města byla v letech 1891-92 postavena kamenná vyhlídková věž, z nadace Rudolpha Simona ke stému výročí příchodu jeho rodiny do Nowogrodce (obr. 21). V přilehlém parčíku za rozhlednou jsou upraveny hroby příslušníku Rudé Armády padlých ve II. sv. válce (obr. 22).

Zdroj:

- *Gmina Siekierczyn - Andrzej Kuźniar, Janusz Marek Nekrasz*
- *Wędrówki po dolinie rzeki Kwisy - Przewodnik turystyczny*
- *W dolinach Bobru i Kwisy - Marian Świeży*
- *Informační tabule umístěné v terénu.*
- *Sudety 5 / 2007 - Sudeckie kalendárium-Nowogrodziec*

*Pro časopis Patron
zpracoval a nafotil: Jiří Pavelka*

20

21

22

Pamětní deska Josefa Suchého

Památce vlastence

JOSEF SUCHÝ

1892 – 1964

*První ředitel Masarykovy školy v Hrádku
nad Nisou v letech 1925 – 1938 a 1945 – 1948.*

*Školský, kulturní a osvětový pracovník v našem
městě, zakladatel DTJ, vedoucí ochotnického
divadelního souboru, předseda Čs. sociálně
demokratické strany dělnické v Hrádku nad
Nisou, zástupce Čechů v městské radě, zaklá-
dající člen a iniciátor družstva Lidový dům.
Po II. sv. válce věnoval svoje síly opět obnově
školy, současně byl prvním předsedou okresní
správní komise v Liberci.*

*V únoru 1948 byl komunistickými funkcionáři
bezprávně vyhnán z města.*

Odhaleno 28. října 1992

Co ještě dodat k výstižné a všeříkající textové části památky Josefa Suchého? Snad jen tolik, že se nachází v budově Městského úřadu v Hrádku nad Nisou na Horním náměstí, vlevo za hlavním vchodem.

A když už budete v Hrádku, tak se můžete podívat do nedaleké Kostelní ulice, kde byla do vozovky vsazena tabulka na paměť provedeného archeologického průzkumu, který zde probíhal před celkovou rekonstrukcí Horního náměstí a přilehlých ulic. Textová část tabulky v Kostelní ulici v Hrádku nad Nisou:

*Na tomto místě byly nalezeny
dne 3. 3. 2010 kosterní ostatky
Hrádeckého vampýra.*

Pro časopis Patron zpracoval: Hynek Farský

Liberec – hraniční kámen 1735

Dnes byl zase krásný den a tak mě to vylákalo alespoň na malý výlet. Dnes jsem procházel les z Lidových sadů směrem nad Wolkerák a podařilo se mi najít hraniční kámen z roku 1735 (foto č. 1 a 2). Na jedné straně má velmi dobře čitelný nápis SR 1735 (Stadt Reichenberg), na druhé straně je nápis HR 1735 (Herrschaft Reichenberg / panství Liberec). Zpět jsem se vracel lesem trochu níž a našel jsem další hraniční kámen, jehož nápis už není čitelný, ale jeho tvar jasně ukazuje, že sloužil jako mezní kámen (foto č. 3). I když se snažím chodit po lese bez hluku, podařilo se mi vyrušit dvě stádečka srnčí zvěře. Bohužel jsem si nestihl připravit fotoaparát, ale i tak to byl pěkný pohled.

Pro časopis Patron zaslal a nafotil: Oldřich Sladkovský

Smutná zpráva

Dne 3. dubna 2011 opustil naše řady dlouholetý, zasloužilý člen našeho spolku, Petr Koffer. Připomenout si ho můžeme na fotografii ze spolkové akce „Oprava Mützelova obrázku“. Jménem celého spolku Patron tímto chceme vyjádřit upřímnou soustrast pozůstalým Petra Koffera a věnovat mu tichou vzpomínku.

Výbor spolku Patron

pan

Petr Koffer

Zemřel v neděli dne 3. dubna 2011

ve věku 72 let.

*S naším drahým zesnulým se rozloučíme
v úzkém kruhu rodinném.*

Jménem všech pozůstalých:

Rodina

Likrem s.r.o. Palachova 5, Liberec 1 - 48 510 11 12

Tři plus jedna pověstí ze severních svahů hor

Čertův mlýn

V údolí, kde protékají bystré vody Černého potoka, na úpatí Jizerského Stogu a Smrku, byla českými uprchlíky v 17. století založena osada Schwarzbach (Czer-niawa Zdrój). S přibývajícími osadníky se osada zvětšovala a časem tady vyrostla sklářská huť, kostel a krčma, kam se osadníci chodili po práci bavit. Za dlouhých zimních večerů se z chalup ozýval klapot tkalcovských stavů a kolovrátků. Aby se lidé uživil, pracovali od rozbřesku do setmění. V čase válek, do vsi zavítali císařští vyslanci, aby zverbovali mladíky na vojnu. Někteří mladíci šli ochotně, nepřemýšleje o možnosti ztráty života, s vidinou peněz, poznání a hlavně, aby se zbavili každodenní namáhavé lopoty. Před mnoha lety se do vsi vrátil z vojenské výpravy jeden mladík jménem Božidar. Pravda, moc si toho nepřinesl, ale stačilo mu to na kus pozemku, který koupil poblíž Černého potoka a do roka na něm postavil vodní mlýn. Nastávala období, kdy byl závislý na množství vody v potoce, aby dala do pohybu těžké mlýnské kolo. Ani zákazníků nebylo mnoho. Místní obdělávali pouze malá políčka a okolní majetnější hospodáři vozili obilí do okolních mlýnů. Jednou, pozdě v noci, když se nešťastný mlynář vracel z krčmy v Orłowicích, stal se mu podivný příběh. Potkal zvláštní osobu oděnou do starodávného ohozu. Mužík mlynáře oslovil, že mají stejnou cestu a nabídl mu společnost. Chmelový nektar mlynáři rozvázal jazyk a svěřil se neznámému se svými problémy. Mužík odvětil, že ví jak jeho těžkosti vyřešit. Stačí o půl noci zajít pod Černou horu a do skály vyřít první písmeno svého jména. Než se Božidar vzpamatoval, byl záhadný mužík pryč. Druhý den, když si Božidar vše rovnal v hlavě, nešlo mu na mysl, jakou spojitost by mělo jedno vyřité písmeno do skály s řešením jeho problémů. Míjely dny a týdny, mlýnské kolo se točilo zpola na prázdno a zákazníků stále nepřibývalo. Vzpomněl si na radu záhadného mužíka, vydal se o půlnoci do hor a do tvrdé skály vyřyl písmeno „B“. Od té doby se skutečně vše obracelo v Božidarův prospěch. Mlýnské kolo se točilo bez přestání, své obilí vozili jak místní tak i vzdálenější hospodáři. Mouka se jen sypala a do Božidarovy kasy pocinkávaly tolary. Mlynáři se dařilo velmi dobře a za několik let byl nejbohatším ve vsi. Trápil ho však ještě jeden problém. Chtěl se oženit, ale nemohl sehnat vhodnou ženu. Žádná z oslovených o společném soužití ve mlýně nechtěla slyšet. Božidarovo trápení, mu nedovolovalo klidného spánku. Jedné bezesné noci uviděl na břehu Černého potoka sedící postavu. Když přistoupil blíže, poznal onu osobu, která mu před lety poskytla zázračnou radu. Božidar se opět se svým trápením svěřil. Mužík mlynáři poradil, aby se ke skále znovu vrátil a vyřyl do ní poslední písmeno svého jména. Božidar na

nic nečekal a vykonal, co mu záhadná postava poradila. Do týdne oslovil jednu krásnou pannu z Gierczyna. Dívka ho přijala a zakrátko byla svatba. Dlouho žili šťastně, nemohli se však dočkat potomků. Božidar opět zažíval hluboké trápení, až nadešel den, kdy se rozhodl skončit se životem. Zavčas se do třetice zjevil záhadný mužík, vzal Božidara za ruku a odvedl ho ke skále pod Černou horu. Skály se rozestoupily a vešli do temné propasti, odkud již nebylo návratu. Nešťastný Božidar byl navždy odsouzen k zatracení v nekonečné propasti pekla a ztratil tak šanci na život v pozemském světě. Uposlechnutím rad záhadné osoby podepsal nevědomky vlastní rukou svůj rozsudek. Tím dobrodincem, který rychle a ochotně plnil mlynářova přání, nebyl nikdo jiný než čert v lidské podobě. Vdova přežila mlynáře o mnoho let. Do mlýna udeřil blesk a zapálil ho. Po letech, byl na spaleništi postaven nový, zděný mlýn, jak ho známe dnes. (obr. 1)

O názvu Świeradowa Zdróje

Blahodárné vlastnosti místních vod, jsou známe od pradávna. K pramenům putovali lužičtí poutníci, kteří tady založili malou osadu. V lužicko-srbské kultuře, měly léčivé účinky vody spojitost z bůžkem Lawjencem, česky snad Levinec. Byla to mužská postava stojící na útesu, v ruku měla hořící pochodeň a na rameni jí seděl malý lev. Odtud jméno. Lužičané ho uctívali po mnoho pokolení a po staletí přetrvávající náboženský kult každoročně vrcholil velkolepou slavností. Srbové, byli často týráni Němci se záměrem k navrácení bezbožných plemen k nové víře a sochu Levince jim hodili do Sprévy. Zakrátko Lužičané Levince vylovili a v Dziąłoszyně, nedaleko Bogatyně, mu zřídili novou svatyni. Pronásledovaní Lužičané však neměli stále vyhráno a hledali nové místo pro svůj kult. Svého boha několikrát přemisťovali. Nějaký čas ho měli v Ołdrzychově u Zgorzelce a také na výšině na jedné ze skal nedaleko Mirska. Mezi Lužičany se začaly šířit zvěsti o zázračných pramenech v Jizerských horách. Neustále pronásledovaní Lužičané, ze strachu a nedůvěry, sochu bájného Boha odnesli k zázračným pramenům poblíž řeky Kwisy a ukryli v hluboké jeskyni pod horou Bílý Lvinec. Vchod zasypali skalní sutí. Léta mýjela a legenda se předávala z pokolení na pokolení. Osada se rozšiřovala a dostala jméno Lwienc, Lvinec, německy Flins. Když se dostavil věhlas místních lázní, nesla obec jméno Bad Flinsberg. V roce 1945 byla obec na krátkou dobu přejmenována na Wieniec

Zdrój a později, komisi na ustálení místních názvů, byl obci přidělen současný název Świeradów Zdrój. Název je tvořen ze dvou slov, první část „świerk“–smrk, udává polohu místa uprostřed smrkových lesů, druhá část „rad“–radoczynny–blahodárny, pro blahodárné účinky léčivých vod. Jiný zdroj uvádí název od sv. Andrzeje Świerada, který měl svou poustevnu kdesi na jihozápadě Polska a do okolí měl přijít kolem roku 1000, když byl na svých misijních cestách. Tento údaj je snad smyšlený a tudíž méně pravděpodobný. (obr. 2)

O Wolfgangově prameni

V hlubokých lesích Kamenického hřebene v dávných dobách žil bohobojný

poustevník jménem Wolfgang. Měl tady pod mohutnou jedlí postavenou poustevnu a prostou kapličku. Mezi jedlí a kapličkou vytryskal ze země pramen. Voda z pramene byla dobrým osvěžením pro poutníky. Po náročné cestě do lesní kaple, jeho vodou mnozí hasili žízeň a nabírali sílu. Jednou se z pramene napil těžce nemocný a cestou zesláblý poutník a za okamžik nebylo po chorobě ani památky. Voda měla zázračnou moc, díky andělům, kteří vodou v prameni pohybovali. Svědectvím zázračné moci bylo množství holí zasazených v okolí pramene, které tu zanechali náhle uzdravení poutníci. Omytí vodou těž pomáhalo kajícím se zbavit se hříšných

skvrn na duši. Očištění pak mohli vejít do kaple k modlitbě. Jednou poutníci z pozdějšího pokolení spatřili na dně křišťálové studánky mnicha a vedle do země zasazený kříž. Mnich byl podle pověsti do studánky zaklet pro svůj těžký hřích, zabití. Kletba bude zrušena ve chvíli, až k prameni přijdou tři sirotci narození ve stejnou chvíli a kříž ze země vytáhnou. Pak bude mnichova duše vysvobozena. (obr. 3)

Bonus: Na severním svahu Kamenického hřebene vede z osady Antoniów úzká horská silnice do Kwieciszowic. Po levé straně u kmene stromu, tuším javoru, najdete kamenný pomníček svažече dřeva Ernsta Daniela, který se v těchto místech 3. ledna 1900 smrtelně zranil. (obr. 4)

Zdroj:

- W dolinach Bobru i Kwisy
- Marian Świeży
- Dolina rzeki Kwisy - Waldemar Bena, Andrzej Paczos – Lubaň, 2000

*Pro časopis Patron zpracoval
a nafotil: Jiří Pavelka*

SPOLEČENSKÁ RUBRIKA

Životní jubileum oslaví

• v červnu:

70 let – Dietmar Lauer
70 let – Michael Ulbrich
80 let – Otto Pospíšil

• v srpnu:

60 let – František Golis
65 let – Daněk Kudrna
65 let – Ing. Lenka Švehlová

I dalším, kteří oslaví své narozeniny

• v červnu: Ing. Ivan Indráček,
PhDr. Petra Prokopová

• v červenci: Hynek Farský,
Helena Kuncová, Oldřich Lakomý,
Vladimír Lánský, Günter Menzel,
Stanislav Novotný, Ladislav Řezáč

**Přejeme hodně zdraví, štěstí,
spokojenosti a hodně sil
do další práce.**

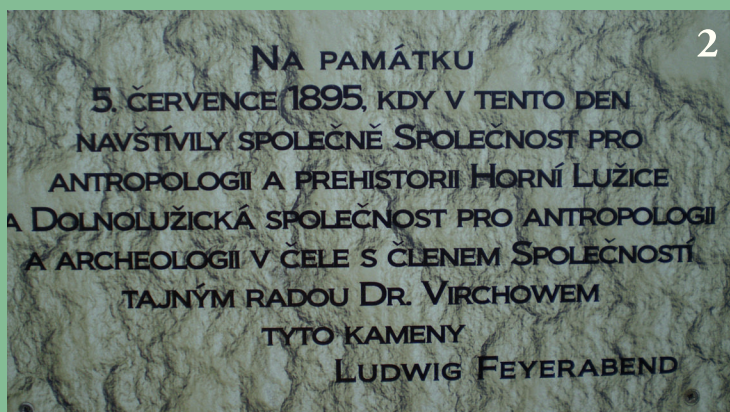
Nová pamětní deska na Pohanských kamenech

Cestou na Velikonoční jízdy do Ostritz-St. Marienthal, jsem se pro dostatek času zastavil na Pohanských kamenech a ani jsem nevěděl, že se tam odhalila nová deska s českým překladem, té staré nečitelné (viz. foto č. 1 a 2).

Jo a jen tak mimochodem, jel jsem pak novým hraničním přechodem u kostela ve Višňově. Den se vydařil.

Pro časopis Patron zaslal: Josef Kuna

Patron

Informace přátel drobných památek
Jizerských hor č. 2/2011 (22. ročník)

Vydává spolek PATRON, občanské sdružení se sídlem: Jiřetín pod Bukovou 104, Albrechtice v Jizerských horách, PSČ 468 43, IČO-64669807, bankovní spojení Fio banka Jablonec n. Nis., číslo účtu: 2900124622/2010, www.spolekpatron.bdnnet.cz, šéfredaktor: Günter Menzel, vydávání občasníku PATRON je povoleno OKÚ – Jbc – 941/34, výtisk je neprodejný a slouží výhradně pro vnitřní potřebu sdružení a jeho členů! Příspěvky, články a fotografie do dalšího vydání zašlete nejpozději do 4. 9. 2011 na adresu: Günter Menzel, Na Skřivanec 552, 460 15 Liberec 15 nebo [mailem: gmenzel@volny.cz](mailto:gmenzel@volny.cz)

Grafická úprava a tisk:

reklama-4u.cz
reklamní agentura

e-mail: info@reklama-4u.cz
www.reklama-4u.cz